

ejus contemnis? (1). Itemque: *Domini nostri longanimitatem salutem arbitramini* (2).

perseverantia et constantia;

192. *Perseverantia et constantia* simili metaphora tribui possunt Deo, quamquam nulla earum occurrat in Scriptura mentio respectu Dei: constantia enim super patientiam addit arduitate malorum, perseverantia vero diuturnitatem, ut videre est apud S. Thomam (3).

magnificentia vero proprie ac sine metaphora.

193. *Magnificentia*, quamvis sit et ipsa pars fortitudinis secundaria et minus principalis seu potentialis (4), propterea quod superat difficultatem, non quidem ex periculo quod personæ imminet, sed ex magnis dispendiis rerum temporalium provenientem; potest nihilominus proprie ac sine ulla metaphora prædicari de Deo, quia videtur posse in Deo ab hisce imperfectionibus abstrahi ingentia illa propensio ad res magnas et mirabiles efficiendas, quæ est valde propria secundum illam regii Psalms sententiam: *Quis Deus magnus sicut Deus noster? Tu es Deus faciens mirabilia* (5); et illa: *Fecit mihi magna qui potens est* (6). Quamobrem etiam a S. Thoma virtus hæc Deo asseritur ceu propria ipsi competens, sicut veritas, prudentia et ars (7). Quamvis enim «comparatione divinæ magnitudinis et omnipotentiae sit parvum et prope nihil opus quodecumque, quod facit: absolute tamen consideratum est magnum et mirabile, quidquid in rebus quantumcumque minimis et vilissimis operatur propter eximiam artem et potentiam, quam requirunt, et propter proportionem ad totum universum» (8). Quod satis fuit, ut exclamaret Propheta: *Quam magnificata sunt opera tua Domine! Omnia in sapientia fecisti* (9). Et alibi: *Elevata est magnificentia tua super caelos* (10).

(1) *Roman. cap. 2, vers. 4.*

(2) *2 Petr. cap. 3, vers. 15. Cfr. Psalm. 102, vers. 8.*

(3) *2.^a 2.^æ quest. 136, art. 5, et quest. 137, art. 3. Vide Ruiz de Montoya, loc. cit. num. 11.*

(4) Vide S. Thom. 1.^a p., quest. 21, art. 1, ad 1.^{am}; 2.^a 2.^æ quest. 134, art. 4.

(5) *Psalm. 76, vers. 14, 15.*

(6) *Luc. cap. 1, vers. 49.*

(7) Vide S. Thom., *Contr. Gent. lib. 1, cap. 93, init.*

(8) P. Ruiz de Montoya, loc. cit. num. 13.

(9) *Psalm. 103, vers. 24.*

(10) *Psalm. 8, vers. 2.*

Et Moyses in suo Cantico prædicavit Deum *magnificum in sanctitate* (1).

Nec dicas, magnificentiam importare arduitate operis faciendi respectu operantis, quia magnificentia demonstratur, cum res est magna et difficilis operanti, et præcise ad hujusmodi difficultatem superandam datur illa virtus.—Nam si quis nequeat concipere magnificentiam sine hujusmodi respectu, planum est non posse illam proprie de Deo prædicari, quia involvit indignam Deo imperfectionem arduitate. Verum hæc imperfectio, sita in eo quod opus faciendum sit magnum et arduum respectu facientis, videtur esse accidentaria talisque, ut abstrahi valeat a generalissimo conceptu magnificentie. Nam etiam *facit magna, qui potens est*, ideoque potest esse magnificus, qui vere magna et stupenda facit, quamvis respectu ipsius operantis, ratione suæ infinitæ potentie, non sint illa reapse magna (2). Quæ cum ita sint, ex omnibus virtutibus fortitudinis ac temperantiae annexis sola clementia et magnificentia proprie Deo tribuuntur; reliquæ aut nullatenus aut solum metaphorice de illo prædicari valent.

ARTICULUS V

De justitiæ Dei partibus potentialibus.

194. Antequam justitiam Dei tractandam suscipiamus, quedam aliæ virtutes breviter expediendæ sunt, quæ justitiæ ceu partes potentiales minusve principales adjunguntur, et plures a S. Thoma (3) numerantur: *religio, pietas, observantia, veritas, gratia vel gratitudo, vindicta, amicitia, liberalitas, benignitas*. Ratio autem, cur hæc virtutes ad justitiam revocentur, est, quia ut virtutes aliquæ ad aliam principaliorem ceu partes potentiales reducantur, necesse est, ut cum illa in aliquo conveniant, et simul a perfecta ratione illius deficient. At prædictæ virtutes conveniunt cum justitia in

Ratio tractationis.

(1) *Exod. cap. 15, vers. 11.*

(2) Vide Suarez, *Disput. de justitia Dei*, sect. 1, num. 31 (inter opuscula theologica).

(3) *2.^a 2.^æ quest. 80, art. 1.*

eo, quod sunt ad alterum, deficiunt vero, sive quia non reddunt æquale, sive quia non important verum debitum, quemadmodum fuse explicatum reperies ibidem apud S. Thomam. Porro ex prædictis octo virtutibus justitiæ annexis religio, pietas et observantia hic omittendæ nobis sunt, quia cum respectum inferioris ad superiorem involvant, repugnant prorsus Deo. De virtute vindicante mala inferius agitur, ubi de justitia vindicativa; amicitiam demum Deo convenire erga rationales creaturas superius declaravimus. Quare reliquum est, ut agamus de liberalitate, gratia, benignitate, veritate, ad quam revocari potest fidelitas in promissis. Non nihil dicendum quoque est de juramento, qui actus religionis est; quamquam enim virtus religionis Deo non conveniat, ratio aliqua est dubitandi, utrum Deus possit, necne, jurare. Fidelitas vero cogit nos, seorsim tractare rationem et obligationem divinæ promissionis.

§ I.—QUENAM ET QUO FACTO VIRTUTES JUSTITIÆ ANNEXE
CONVENIANT DEO.

Liberalitatis
notione
enunciata.

195. Prima sit liberalitas, quæ haud exiguam servat cum magnificentia cognationem (1). Liberalitas, quæ et largitas dicitur, versatur circa pecuniam tamquam circa propriam materiam vel objectum (2). Et exinde discriminatur a magnificentia, docente S. Thoma, nam cum ad magna opera magnæ requirantur expensæ, a quibus voluntas nimio pecuniæ amore potest deterreri; materia magnificentiæ possunt dici et ipsi sumptus, quibus utitur magnificus ad opus magnum faciendum, et ipsa pecunia, qua utitur ad sumptus magnos faciendos, et amor pecuniæ, quem moderatur magnificus, ne sumptus magni impediatur (3). Hinc quoniam virtutes illæ, quæ sunt circa res exteriores, habent aliquam difficultatem ex ipso genere rei, circa quam est virtus, et aliam difficultatem ex magnitudine ipsius rei; oportet circa pecuniam et usum ejus esse duas virtutes, scilicet liberalitatem, quæ respicit communiter

- (1) De qua virtute lego S. Thomam 2.^a 2.^æ quest. 117 per totum.
(2) S. Thom. ib., art. 2, 3, 4.
(3) S. Thom. ibid., art. 3.

usum pecuniæ, et magnificentiam, quæ respicit magnum in pecuniæ usu (1). Et ideo usus pecuniæ aliter pertinet ad liberalem, et aliter ad magnificum. Ad liberalem enim pertinet, secundum quod procedit ex ordinalo affectu circa pecunias: et ideo omnis usus debitus pecuniæ, cujus impedimentum tollit moderatio amoris pecuniæ, pertinet ad liberalitatem, scilicet dona et sumptus. Sed usus pecuniæ pertinet ad magnificum in ordine ad aliquid magnum opus, quod faciendum est, et talis usus non potest esse sine sumptu sive expensa (2).

Cæterum quidquid sit, utrum hoc discrimen sufficere possit in humana liberalitate, ut vere essentialis et specifica virtutum istarum distinctio asseratur; in Deo arbitratur Eximius Doctor eas non distingui. «Nam sive Deus det, sive faciat magna aut parva, formaliter secundum convenientiam ad bonitatem suam operatur. Et ita semper respicit in ipsa datione eandem rationem convenientiæ et honestatis, quam secundum se habet» (3). Verum necesse non est controversiam hanc dirimere.

Illud certo certius est, liberalitatem proprie Deo convenire, quemadmodum docet S. Thomas (4). Et ratio est, quia dare non propter aliquod dantis commodum, expectatum ex donatione, sed propter ipsam bonitatem et convenientiam donationis, est actus liberalitatis (5). Sed Deus hoc modo dat omnia bona. Ergo Deus exercet actum liberalitatis, ac proinde liberalis est. Minor, nam cætera patent, probatur, quia Deus in omnibus bonis ita suam bonitatem communikat, ut non intendat inde commodum aliquod utilitatemve elicere, sed tantum facere, quod est conveniens ac decens facere fontem bonitatis. Immo vero solus Deus summa proprietate liberalis dici meretur, ut Avicenna scripsit (6). Nam quælibet persona creata liberaliter tribuendo intendit bonum

ostenditur eam
Deo proprie tri-
buendam esse.

- (1) S. Thom. ibid., ad 1.um
(2) S. Thom. ibid., ad 2.um
(3) Suarez, citat. disputat. de justitia Dei.
(4) 1 p., quest. 21, art. 1, ad 1.um; et art. 3, prop. fin.; *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 93 sub init.
(5) Cf. Arist. *Ethicor.* lib. 4, cap. 2.
(6) *Metaphys.* lib. 9, cap. 7, apud S. Thom. *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 93.

aliquod suum, saltem honestari, perfici ac decorari virtutis opere. Solus autem Deus est, cui nihil honestatis, perfectionis aliussve bonitatis accrescit per honestas operationes.

Confirmatur, quia liberalitas Dei potissimum ac propriissime consistit in largitione primæ gratiæ reliquorumque donorum supernaturalium, quæ nullam supponunt dispositionem, impetrationem aut meritum etiam de congruo vel remotissimum. Naturalia quippe debentur quodammodo, supposito beneficio creationis, ut mox dicitur; supernaturalia vero alia multa donantur propter meritum de condigno vel de congruo, supposita prima gratia. Denique in ipsis meritorum remunerationibus Deus liberalitatem exercet, majora tribuens bona, quam pro meritis, et parva etiam rependens præmiis (1).

Porro in sacris Litteris, quamvis nomen liberalitatis non inveniatur, res tamen ipsa perspicue de Deo prædicatur, qui dicitur dare omnibus affluentem, et non improperat (2). Et alibi scriptum est: *Aperis tu manum tuam, et implet omne animal benedictione* (3). Et: *Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate* (4).

196. Disputatur autem inter P. Franciscum Suarez (5) et P. Gabrielem Vazquez (6), utrum liberalitas Deo conveniat non solum quatenus proprium opponitur metaphorico, sed etiam quatenus proprium distinguitur contra commune. Vazquez enim concedit liberalitatem Deo proprie, id est sine metaphora, convenire, negat vero convenire proprie, et quatenus proprium opponitur communi. At Doctor Eximius e converso contendit specialem et peculiarem liberalitatis rationem Deo convenire. Discordiam dirimere conatur P. Didacus Ruiz de Montoya sequendo Suarezii doctrinam, ita tamen ut velit liberalitatem Dei non esse ejusdem omnino quidditatis moralis, cujus est liberalitas hominum (7).

(1) Cfr. S. Joann. Chrysost., homil. 37 in *Genes.* post. med.

(2) *Jacob.* cap. 1, vers. 5.

(3) *Psalms.* 144, vers. 16.

(4) *Psalms.* 103, vers. 28.

(5) *Disput. de justit.*, sect. 1, num. 26.

(6) In 1.º part. disp. 85, cap. 7, num. 1 et 2.

(7) Ruiz de Montoya, *de voluntate Dei*, disp. 55, sect. 2, num. 7.

An Deo
peculiaris ratio
liberalitatis
conveniat.

Hinc liberalitas in Deo non requirit, ut exuat se ille dominio eorum, quæ largiter donat, tum quia neque id in sententia plurium requiritur ad essentiam liberalitatis, sed est imperfectio existens in humana liberalitate ob limitationem ac defectum hominis (1); tum quia liberalitas divina aliorum est et analogice duntaxat convenit cum humana, ideoque excludere debet omnis generis imperfectionem, atque adeo abdicationem dominii universalis ac supremi, quo Deus nequit se ob infinitam suam perfectionem expoliare. *Dominii*, inquam, *supremi et universalis*, nam Deus tradit etiam creaturæ rationali aliquod dominium particulare tum propriæ voluntatis tum cæterarum rerum, quæ libertati creatæ subjiciuntur. Quod vel exinde patet, quod per votum quodlibet, maxime vero per vota religiosa, transfertur in Deum dominium particulare personæ religiose vel aliarum rerum, quæ Deo offeruntur, quod dominium ante votum et oblationes erat penes hominem (2).

Deinde etiamsi liberalitas humana restringeretur ad solam materiam pecuniæ, non ideo neganda esset ea virtus Deo, non solum quia Deus etiam dat pecunias, sed etiam quia dat omnia bona omni pretio æstimabilia, qualia sunt etiam bona et perfectiones irrationabilibus creaturis collata, quæ secundum S. Thomam ad liberalitatem Dei pertinent (3). Accedit quod donatio quorumlibet donorum, gratuito facta et absque ullius intuitu retributionis, peculiarem habet honestatem et convenientiam cum divina ratione ac bonitate tamquam cum omnium fonte bonorum. Atqui peculiaris hæc honestas ad nullam aliam virtutem præter liberalitatem revocatur. Ergo liberalitas divina universalioris extensionis est, quam humana (4), eaque, quidquid dicas de humana, ad omne bonorum genus patere dicenda est, sive corporeorum sive spiritualium, sive naturalium sive supernaturalium. Sane sicut Deus est universalissimus Dominus, ita virtutes illius universaliores sunt, quibus plura dona largitur. Unde sicut humana

Liberalitas
Dei perfectior
est,

Jaliquæ
patens,
quam humana.

(1) Suarez, *de justit.* sect. 1, num. 26.

(2) Ruiz de Montoya, loc. cit. sect. 2, num. 15.

(3) S. Thom. 1.^a part. quest. 21, art. 3, fin.

(4) S. Thom., *Contr. Gent.* lib. 1, cap. 93, fin.

miseriordia non potest alium hominem liberare a miseria nihili vel mortis vel peccati; sed Dei miseriordia per creationem ex nihilo et per resurrectionem liberat ex morte, et per redemptionem et justificationem a peccato; sic etiam Dei liberalitas largitur non temporalia tantum et pecunia aestimabilia, sed etiam spiritualia, nulla pecunia comparabilia, quod tamen humana liberalitas præstare non potest. Nec quia sit altior et universalior, amittit veram et specialem honestatem liberalitatis; sicut Dei generatio non amittit veram et specialem quidditatem generationis, eo quod sit altior et quasi universalior, communicans non modo naturam specificam, sed etiam individuam et singularem essentiam cum omnibus potentibus et operationibus, et ejusdem durationis et magnitudinis. In his itaque perfectionibus divinis non est quaerenda convenientia omnimoda cum perfectionibus creatis, sed tantum analogica, superior et altior» (1).

Difficultates
solutae.

Ex quibus facile solvuntur difficultates adversus liberalitatem Dei, ex eo petita, quod liberalitas secundum propriam rationem versetur circa pecuniarum largitionem; et quod dans liberaliter exuat se dominio rei datae.

Si arguas præterea ex S. Thomæ doctrina in hæc verba scribentis: *Datio divina provenit ex eo, quod amat homines quibus dat, non autem ex eo quod afficitur ad ea, quæ dat; et ideo magis videtur pertinere ad charitatem, quam ad liberalitatem* (2); facilis est responsio, nam primo dici potest cum Cajetano, S. Doctorem non negare, quod datio pertineat ad liberalitatem, sed tantum dicit, quod magis pertineat ad charitatem, ex quo nullatenus evincitur, quod non pertineat ad utramque. Præterea S. Thomas in prædicto loco non consideravit donationem Dei, quatenus per se convenit bonitati Dei, sed quatenus terminatur ad homines, quibus Deus dat aliquid ex affectu ad illos: sub quo respectu dicit magis pertinere ad charitatem. Neque enim repugnat, quod eadem actio sub diversis respectibus ad diversas virtutes pertineat, et quod sub uno habeat rationem principalioris virtutis, quam sub

(1) Ruiz de Montoya, loc. cit. num. 11. Cfr. Suarez, *ibid.*, num. 20.

(2) S. Thom. 2.^a 2.^æ, quæst. 17, art. 6, ad 1.um

alia (1). Resque confirmatur ex recepto Theologorum axiomate: *Qui furatur, et movetur, magis est movens, quam fur*, quin tamen desinat esse fur, et moralem speciem furti admittere.

Dices denique, Aristotelem diis videri omnes virtutes eripere, ac nominatim liberalitem et justitiam (2). Respondetur, veram Philosophi mentem colligendam esse ex toto discursu capituli illius, cujus scopus est probare perfectam felicitatem sitam non esse in vita activa, quæ per supradictas virtutes constituitur felix, sed per contemplativam. Quod probat, quia *deos maxime beatos putamus atque felices*. Sed non constituuntur beati per virtutes vitæ activæ, siquidem inter se ipsos et in sua republica non possunt exercere liberalitatis vel justitiæ vel fortitudinis, et multo minus temperantiæ, actus; neque enim poterit Deo Deus pecuniam largiri aut aliud pecunia aestimabile, quandoquidem nullius eget divinitas. Nihilominus non negat Aristoteles, deos studiosis hominibus beneficia conferre, si curam habeant rerum humanarum, ut existimatur. Tantum hanc actionem et curam rerum humanarum et beneficiorum largitionem non numerat in felicitate deorum, utpote quæ debet esse independens ab hominibus et non libera, sed necessaria. Aristoteles ergo non negavit diis honestatem conferendi hominibus liberaliter beneficia, sed tantum mutuum inter ipsos deos liberalitatem ac justitiam.

Prædictus locus Aristotelis solet a Scholasticis in hunc modum citari: *Ridiculum est secundum virtutes politicas Deum laudare, aut virtutes politicas in Deo ponere*. Quod explicant de virtutibus circa civiles actiones, quales sunt humanæ conditiones et emptiones, non vero circa operationes Deo proprias (3). Quæ expositio non repugnat præcedenti, quamvis minus fideliter mentem interpretetur Stagiritæ (4). Egregie

(1) Suarez, *de justit.* sect. 1, num. 30. Cfr. Ruiz de Montoya, loc. cit. sect. 2, num. 16.

(2) Vide Arist., *Ethicor.* lib. 10, cap. 8 circa med.

(3) Vide S. Thom. 2.^a 2.^æ, quæst. 117, art. 1, ad 1.um fin.; Durand. 4.º dist. 46, quæst. 1, ad 2.um

(4) Ruiz de Montoya, loc. cit., sect. 2, num. 17 seqq.

de hac liberalitatis virtute Doctor Eximius (1) et Ruiz de Montoya (2).

Ad Deo
gratitudo con-
veniat.
Varie
sententia.

197. *Gratia vel gratitudo est virtus, per quam redditur debitum benefactoribus* (3). Utrum autem ea Deo tribuenda sit, non convenit apud Theologos. Afirmat Vazquez (4), quem sequitur Lorca (5), qui, cum Deum ex justitia proprie dicta, etiam distributiva, negavissent posse Deum bene operantibus præmium reddere, docuerunt id illum præstare ex gratitudinis virtute. Contrariam sententiam tuentur Suarez (6), Theophilus Raynaudus (7), Ægidius Koninck (8), Joannes Salas (9), et alii. Controversia vero potius videtur de nomine; nam P. Vazquez, tandem concedit in fine tractationis Deum non posse accipere ab ullo alio beneficium veri nominis, nec proinde gratiam pro illo habere, nec grates rependere, quod est præcipuum intentum communioris sententiæ. Quare ut caveantur lites de voce,

Dici potest cum Suarezio gratitudinem proprie dictam repugnare Deo. Quod si quis contendat cum Vazquez non repugnare illam in alieno sensu acceptam, nempe ad significandum, quod possit Deus gratificari, vel facere aliquid gratum hominibus, qui Deo grata faciunt, non videtur esse inquietandus, nisi fiat quæstio de voce. Quæ est sententia P. Didaci Ruiz (10) et Christophori de Ortega (11), ad vocale dissidium componendum inventa.

Gratitudo
proprie dicta
repugnat Deo:

Prima pars probatur 1.º quia, ex significatione latini vocis *gratus* et communi Theologorum sensu, gratitudo

(1) Disp. de justit. sect. 1. a num. 26.

(2) Loc. cit. sect. 2. Vido etiam Tanner, disp. 2, quæst. 10, dub. 2; Carleton Compton, De Deo, disp. 31, sect. 1, num. 12 seqq.

(3) S. Thom. 1.^a 2.^æ quæst. 60, art. 3; 2.^a 2.^æ quæst. 106, art. 1 et seqq., ubi virtus hæc explicatur.

(4) In 1.^{am} 2.^æ, disp. 215, cap. 1, num. 2; et disp. 223, cap. 8 fin.

(5) De grata, disp. 44, His præmissis

(6) *Relectio de libert. Dei*, disp. 2, sect. 2, num. 3; et fusius in tom. 3 de gratia, lib. 2, cap. 30, a num. 8

(7) *Theolog. natur.* distinct. 8, quæst. 2, art. 5, num. 04.

(8) *De actibus supern.*, disp. 8, dub. 1, num. 8.

(9) In 1.^{am} 2.^æ, tom. 1, tract. 7, disp. 7, num. 5.

(10) Ruiz de Montoya, op. cit. disp. 55, sect. 4, num. 6 seqq.

(11) *De Deo*, tom. 2, contr. 5, disp. 1, quæst. 2, certam. 3.

supponit essentialiter beneficium, cui gratia referatur. Atqui repugnat infinite Majestati omnique boni plenitudini accipere ullum beneficium. Ergo repugnat Deo gratitudo. Quamobrem verissime quærit S. Paulus: *Quis prior dedit illi, et retribuetur ei?* (1). Et alibi scribitur: *Quid prodes Deo, si justus fueris, aut quid confers, si immaculata fuerit via tua?* (2). Nec opponatur in contrarium illa Apostoli sententia: *Si quis emundaverit se ab his, erit vas in honorem sanctificationum et utile Deo* (3); nam hæc utilitas intelligitur respectu non Dei ipsius in se, sed respectu effectuum creatorum, quos Deus per hominem sanctum intendit facere, et sic continuo subjunguntur hæc verba: *Et ad omne opus bonum paratum.*

Confirmatur 1.º quia beneficium qua tale essentialiter est proficuum et utile recipienti, ac proinde quatenus est utile, subvenit indigenti, quippe qui careret ea utilitate, nisi reciperet beneficium. Ergo Deus, qui nullius eget, sed habet in se omnia, incapax est beneficii. Confirmatur 2.º quia manifestum est, quod benefactor, in quantum hujusmodi, est causa beneficiati; unde etiam benefactori, in quantum hujusmodi, debetur honor et reverentia, eo quod habet rationem principii (4). Atqui repugnat primo principio primæque causæ, quoquomodo, quantumvis secundum quid, causari a suis creaturis, vel ad aliquam ex illis tamquam ad causam converti (5).

Probatur 2.º In quibuslibet operibus nostris, etiam supererogationis, inest ex parte nostra tanta debiti ratio, quæ sufficiat, ne propter illa redundet in Deum gratitudinis debitum, etiam præcisione facta ab utilitate eorumdem operum, quam modo considerabamus. Ergo gratitudo proprie dicta non potest Deo convenire.

Antecedens probatur primo, «namque debita culparum nostrarum, etiam venialium, nullis operibus supererogationis persolverentur, nisi Dei misericordia et gratia intercederet

(1) *Roman.* cap. 11, vers. 35.

(2) *Joh.* cap. 22, vers. 3; cap. 35, vers. 7.

(3) 2 *Timoth.* cap. 2, vers. 21.

(4) S. Thom. 2.^a 2.^æ, quæst. 105, art. 3.

(5) Ruiz de Montoya, loc. cit. disp. 55, sect. 4, num. 8, seqq.

admittens solutionem. Secundo, licet opera perfectionis et consiliorum non sint præcepta determinate et in particulari; sunt tamen præcepta vage et in universali, quatenus quamdiu vigilamus, non possumus non operari per intellectum et voluntatem. Præcipitur autem, ut omnes operationes sint honestæ, conformes rectæ rationi, et ad Dei gloriam destinatæ. Quapropter hoc potius, quam illud, bonum operari, manet solum modo liberum ab obligatione præcepti. Tertio, quælibet opera, ex suppositione quod fiant, debentur Deo, tamquam Creatori et universalissimo Domino, cujus sunt omnes partes et potentæ et operationes hominum. Quibus omnibus ratio debiti non minus essentialis est, quam ratio creaturæ» (1).

Probatur 3.º Dominus servo tribuens majora beneficia non tenetur ad gratitudinem propter obsequia minora, etiamsi non fuerint imperata, potissimum si hæc obsequia magis procedant ex operatione ipsius heri. Et generatim nemo tribuens prius majus beneficium, et postea minus obsequium recipiens, tenetur ad gratitudinem (2). Atqui hoc pacto se habet Deus respectu hominum. Nam Deus omnia, quæcumque habent homines, contulit illis; deinde opera ipsa eorum principaliter sunt a Deo, nec in suam, sed in eorum utilitatem. Unde fit, ut opera bona hominum magis sint beneficia Dei in eos collata, quam obsequia illorum Deo præstita, quæ proinde tanto magis Deum constituunt immunem ab omni gratitudinis officio, quanto magis hominem obstringunt vera obligatione grati animi (3).

Altera pars ex eo probatur, quod Deus non potest non complacere in bonis operibus nostris, quamvis illa nec sint, nec dici possint beneficia, eoque magis, quo præstantiora illa sint, et minus imperata vel debita. Ergo poterit Deus ejusmodi opera rependere, utique absque ulla obligatione, gratificando novisque studiosos homines donis cumulando. Atqui voluntas divina hoc pacto remunerandi bona sibi que gratissima opera hominum, speciem quamdam habet gratitudinis. Ergo

(1) Ruiz de Montoya, loc. cit. num. 17.

(2) Cfr. S. Thom. 2.^a 2.^æ, quæst. 106, art. 6.

(3) Vide Ruiz de Montoya, loc. cit. num. 18, 19.

non videtur repugnare, ut ejusmodi voluntas, per quamdam analogiam et similitudinem, gratitudinis nomine designetur. Verum in quæstione de nomine non amplius in hærendum nobis est. Plura qui volet, adeat P. Didacum Ruiz de Montoya, apud quem videri quoque possunt solutæ nonnullæ difficultates.

198. *Benignitas* procul dubio proprie convenit Deo, prout constat tum ex pluribus sacrarum Litterarum testimoniis (1), tum ex ratione. Nam *benignus est vir sponte ad benefaciendum paratus et dulcis eloquio*, quemadmodum scribit S. Isidorus hispalensis (2). Andronicus autem dicit, quod *benignitas est habitus voluntarie benefactivus* (3): ac proinde peculiaris ejus tessera est beneficentia cum affabilitate ac suavitate conservationis. Atqui nec est in hujusmodi virtute admixta imperfectio, nec quidquam esse potest magis conveniens fonti omnis bonitatis, de quo scriptum est: *Non... habet amaritudinem conversatio illius, nec lædium convictus illius, sed lætitiâ et gaudium* (4).

199. *Veritatem* moralem (5) seu veracitatem dudum recensuerat Tullius (6), inter partes justitiæ potentiales videlicet, quia non solum est virtus ad alterum, tamquam actus, quo quis alteri sua sensa manifestat, sed etiam æqualitatem quamdam in rebus constituit, prout explicant S. Thomas (7). Est enim proprium ejus manifestare conceptus adæquando externa signa conceptibus rebusque. *Deficit autem a propria ratione justitiæ, quantum ad rationem debiti; non enim hæc virtus attendit debitum legale, quod attendit justitia, sed potius debitum morale, in quantum scilicet ex honestate unus homo debet alteri veritatis manifestationem* (8). Quocirca veracitas

Benignitas proprie de Deo predicanda est.

sicut etiam veritas moralis vel veracitas

potest tamen eidem asserti in alieno quodam sensu.

(1) Vide v. gr. *Roman.* cap. 2, vers. 4; *Luc.* cap. 6, vers. 35; *Sapient.*, cap. 1, vers. 6; *Psalm.* 68, vers. 17; *Joel* cap. 2, vers. 13, etc.

(2) *Etymolog.* lib. 10, cap. 2, parum a principio.

(3) S. Thom. 2.^a 2.^æ, quæst. 80, art. unic. ad 4.um Cfr. ibidem fin. corp. et ad 2.um

(4) *Sapient.* cap. 8, art. 16.

(5) Vide *Logic. Major.*, num. 1, pag. 403.

(6) *De invention.* lib. 2.

(7) S. Thom. 2.^a 2.^æ, quæst. 109, art. 3.

(8) S. Thom. loc. nup. cit.

annectitur iustitiæ ceu pars secundaria vel potentialis principali.

Veritatem istam vel veracitatem Dei prædicant non semel sacri Libri, ut cum dicitur: *Est autem Deus verax* (1); itemque: *Et tu, Domine, miserator et misericors... et verax* (2). Eademque ratio demonstrat, tum quia Deum esse veracem seu fallere nescium est perfectio simpliciter simplex; tum quia e converso mendacium est intrinsece malum et indecens naturam rationalem, quin possit vel ipse Deus in naturali præcepto non mentiendo dispensare; tum quia huic divina veracitati nititur firmitas et certitudo Fidei supernaturalis. Est ergo Deus in vero ac proprio sensu veracissimus; quandoquidem posito Deum velle mentem suam signo aliquo extrinsecus manifestare, repugnat ejus bonitati, ut adhibeat signa rebus non adæquata (3). Ad veritatem revocatur

et fidelitas,

200. *Fidelitas*, quæ est virtus inclinans ad implenda promissa. Quamquam enim fidelitatis nomen extendi queat ad omnem actionem, qua homo implet, quod tenetur ex vi promissionis, sive illa sit ad Deum per votum (4), sive promissio sit inter homines includens pactum, et consequenter obligationem ex iustitia seu ex officio (5), quo sensu conjuges dicuntur servare sibi mutuam fidem, et in aliis pactis est frequens illa locutio, nomine fidelitatis exprimens debitum legale iustitiæ; nihilominus dubium non est, quin ea vox sumatur etiam in sensu magis restricto ad significandam virtutem specialem a iustitia distinctam, eidemque instar partis potentialis annexam, per quam dicta vel promissa executioni mandantur. Fidelitas hoc speciali sensu accepta seu *fides... per quam fiunt dicta, includitur in veritate* (seu veracitate) quantum ad observantiam promissorum (6). Includitur autem non tamquam species in genere, sed tamquam unus

(1) Joann. cap. 3, vers. 33; Roman., cap. 3, vers. 4.

(2) Psalm. 85, vers. 15; Exod., cap. 34, vers. 6.

(3) Cfr. Theodic. vol. 1.um, num. 110, pag. 306, seqq., ubi quædam aliæ quæstiones cum hac connexæ inveniantur.

(4) De quo Ecclesiastes, cap. 5, vers. 3.

(5) Cfr. Matth. cap. 24, vers. 45.

(6) S. Thom. 2.^a 2.^m, quæst. 80, art. unic. ad 3.um

actus sub habitu, qui alios diversos potest exercere, vel tamquam particulare munus sub adæquata virtute, quemadmodum loquitur Franciscus Suarez (1). Quare S. Thomas postea loquens de virtutibus iustitiæ annexis, non meminit fidelitatem; quod diligenter notavit etiam card. Cajetanus (2). Ratio autem est, quia, ut loquitur idem Eximius Doctor, «ejusdem honestatis est veritatem servare in dictis eo tempore, quo dicuntur, et procurare, ut per futura facta verificentur, quando eorum veritas inde pendet. Sed fides moralis (fidelitas), de qua agimus, hanc honestatem respicit, et ad illam tantum homo se obligat ex vi promissionis puræ. Ergo talis virtus non est alia ab illa virtute morali, quæ veritas dicitur» (3).

Cæterum fidelis est Deus absque ullo dubio (4); nam primo sicut potest loqui, et revelare aliquid de sua sapientia, ita etiam potest promittere, decet autem infinitam majestatem auctoritatemque Dei, ut, quæ pollicetur, impleat. Præterea fidelitas sequitur ex veracitate atque immutabilitate Dei: nam si verax est, non potest quidpiam permittere absque voluntate ac proposito promissa exsequendi; et si est immutabilis, non potest non perstare constans in sua voluntate, ac subinde fidelis in promissione. Ergo fidelitas est virtus Deo conveniens. Convenit autem proprie ac sine metaphora, quia est perfectio ex conceptu suo nulli admixta imperfectioni (5).

§ II. AN ET QUO FACTO JURAMENTUM TRIBUI DEO POSSIT.

201. Juramentum est actus, quo quis Deum invocat testimonium veritatis assertionis vel promissionis suæ, habetque proinde haud exiguum connexionem cum veracitate ac fidelitate divina. Sicut enim solent homines, asserta sua solemniter confirmare juramento, jure merito quis dubitaverit,

Quid
juramentum.

(1) *Relect. de libert. divin.*, disp. 2, sect. 2, num. 26.

(2) In 2.um 2.^m quæst. 113.

(3) Suarez, *ibid.*

(4) Vide Deuter. cap. 32, vers. 4; Psalm. 144, vers. 13; Corinth. cap. 1, vers. 9; cap. 10, vers. 13; Thessalon. cap. 5, vers. 24, etc.

(5) Cfr. Suarez, *Metaphys.* disp. 30, sect. 16, num. 65.

utrum etiam Deus idem præstare valeat; cum præsertim sæpe jurasse dicatur in Sacris Litteris (1). Quare negari nequit posse Deum aliquo modo jurare. Non tamen proprie, sed per metaphoram. Quia juramentum, utpote quod ad veritatis confirmationem ordinatur, proprie fit invocando testem, qui verus certiusque rem cognoverit. Et ita homines jurant per Deum, qui nec potest quidpiam ignorare, nec falsum confirmare, facto ipso profitentes divinum testimonium esse supremam rationem, ultra quam non possit ascendi. Cum ergo Deus nullum supra se habeat, non potest assertionem promissionemve suam alterius auctoritate confirmare, ideoque nec proprie jurare. Propterea etiam dicitur per semetipsum jurare.

Jurare autem dicitur per metaphoram, quia se accomodat ad humanam consuetudinem et incredulitatem, ut ostendat absolutam esse omnino suam de aliqua re voluntatem et consilium. Ut enim præclare observat S. Thomas (2), in prædictionibus, promissionibus comminationibusque divinis est varietas; quædam non sunt prorsus absolutæ, sed pendentes ab hominum moribus atque actionibus, et non sortiuntur effectum, mutatis moribus hominum: et Deus ipse, utique metaphorice, pœnitere dicitur, quasi mutaret consilium, quamvis reapse interius non mutet (3). Aliæ vero sunt promissiones et comminationes omnino absolutæ, quas Deus certo præscit nullo rerum eventu nullaque morum commutatione mutandas esse vel effectu carituras. Idque Deus ostendit, cum jurat, auditores jurejurando certos reddens fore, ut nunquam eum pœniteat, aut vel secundum externam speciem consilium suum mutet, quemadmodum cecinit Regius Psaltes: *Juravit Dominus, et non pœnabit eum* (4).

(1) Vide *Genes.* cap. 22, vers. 16; *Exod.* cap. 13, vers. 5; *Reg.* cap. 3, vers. 14; *Psal.* 88, vers. 30; *Psal.* 94, vers. 11; *Psal.* 109, vers. 4; *Jerem.* cap. 44, vers. 26; *Luc.* cap. 1, vers. 7; *Hebr.* cap. 6, vers. 13, etc., etc.

(2) In epist. ad *Hebræos.* cap. 6, lec. 4 post med.

(3) Vide v. gr. *Isaie* cap. 31, vers. 1; *Jonæ* cap. 3, vers. 4; *Hierem.* cap. 18, vers. 7 et 8.

(4) *Psal.* 109, vers. 4. Vide Ruiz de Montoya, loc. cit. disp. 55, sect. 5, ubi Patrum quorundam sententias in hujusmodi doctrinæ confirmationem exhibet.

quod Deo
tantum per me-
taphoram
asserri potest.

§ III.—UTRUM EX PROMISSIONE DIVINA VERUM ALIQUOD
ENASCATUR DEBITUM FIDELITATIS

202. Principio statuendum est dari posse, ac porro dari, promissiones divinas. Primum ostenditur, quia si Deus donare potest, cur non etiam promittere? Nam uterque est actus liberalitatis et domini, et promissio ad donationem ordinatur, eique præmittitur, cum donatio futuro tempore facienda est; expedit enim sæpe promissionem præmittere propter justas causas, quas non repugnat intercedere inter Deum et homines, ut v. g. fides erga Deum exercentur, et spes erigatur, habeatque firmum fundamentum, ac tandem amor et charitas excitetur. Aliunde vero in promissione nihil intervenit Deo indignum vel imperfectionem includens; quandoquidem «promissio et patris ad filium et Domini ad servum, et principis ad subditum esse potest: ergo et supremi Domini ad creaturam suam. Etenim cum promissio sit actus domini, non repugnat supremo Domino, sed potius erit in illo perfectior. Neque enim talis promissio diminuet dominium ejus: nam sicut Deus donando non amittit suum dominium, sed auget potius extensive, (si ita loqui licet), ita etiam promittendo. Item nec dominium externarum rerum perdit, ut per se notum est; nec suam internam libertatem minuit, sed supponit illam in sua libera determinatione esse immutabilem, quod perfectionis est» (1).

Potest ergo Deus promittere.

Quod de facto quædam Deus promisit, ratio sola probare non potest cum ex libera voluntate divina pendeat. Revelatio vero plures nos docet promissiones divinitus factas (2), easdemque nomine *pollicitationis* (3), *pacti* (4), *fœderis* (5) et

Dari potest
promissio Dei.

ac porro datur
de facto

divinæ
promissiones

(1) Suarez, *Relect. de libert. divin.* disp. 2, num. 7.

(2) Vide *Genes.* cap. 17, vers. 19; cap. 18, vers. 10; cap. 21, vers. 1; cap. 22, vers. 16, 17; *Numer.* cap. 10, vers. 20; *Psal.* 131, vers. 11; *Act.* cap. 1, vers. 4; *Roman.* cap. 1, vers. 2; 1. *Thimoth.* cap. 4, vers. 8; *Hebr.* cap. 6, vers. 13, etc., etc.

(3) *Deuter.* cap. 1, vers. 35; 1. *Johann.* cap. 2, vers. 25, etc.

(4) *Genes.* cap. 9, vers. 9-11; seqq. *Isaie* cap. 54, vers. 9; cap. 17, vers. 9, 14; *Josue* cap. 7, vers. 11; *Psal.* 77, vers. 57, etc., etc.

(5) *Genes.* cap. 9, vers. 12, 13, seqq.; *Levit.* cap. 26, vers. 42, 45; *Jerem.* cap. 34, vers. 13, etc., etc.

vocantur etiam
nomine pollicita-
tionis, pacti,
fœderis, testa-
menti,
et quid in hoc
differat.

testamenti (1). Quæ voces quamvis unum reipsa significant, divinam promissionem, non tamen eodem modo et sub eadem formalitate; nam pactum mutuum inter paciscentes obligationem exprimit, promissio autem vel pollicitatio non denotat mutuum obligationem, sed tantum ex parte promittentis, Fœdus in hoc convenit cum pacto, quod mutuum indigitat obligationem; differt vero tum a pacto, tum a simplici promissione, quia fœdus proprie pacem significat, quæ firmatur inter dimicantes. Quapropter in Veteri Lege tam fœderis nomen, quam ejus cærimonie, præfigurabant pacem et amicitiam Dei sociali pacto jungendam cum hominibus antea inimicis (2). Testamentum denique exprimit peculiarem rationem promissionis, cujus impletio præviam requirit mortem testatoris. Datur ergo in Deo promissio, idque certum esse debet, ex diserta Tridentini doctrina dicentis, quod *bene operantibus usque in finem, et in Deo sperantibus proponenda est vita æterna et tamquam gratia filiis Dei per Jesum Christum misericorditer promissa, et tamquam mercedem ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus et meritis fideliter reddenda* (3).

Utrum
promissio Deo
proprie con-
veniat.

Cæterum promissiones divinæ, sub promissionis, pollicitationis, pacti fœderisque nomine designatæ, proprie ac sine metaphora Deo conveniunt, cum puram et in re et in modo significandi perfectionem contineant; ac si nomine testamenti exprimantur, solum metaphorice accipiendæ sunt respectu divinitatis, quandoquidem vox hæc promissionem denotat donationis, quæ mortem requirit testatoris (4). Solum proprie accipi potest de Christo Domino, prout est homo, qui *Novum Testamentum* pretioso sanguine suo confirmavit *æterna redemptione inventa, ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis* (5).

(1) *Judith* cap. 9, vers. 18, *Psalms*. 105, vers. 45; *Psalms*. 110, vers. 5; *Eccli.* cap. 39, vers. 11; *Math.* cap. 26, vers. 28; *Luc.* cap. 1, vers. 72, etc., etc.

(2) Vide *Genes.* cap. 9; *Exod.* cap. 23, 24.

(3) *Concil. Trident.* sess. 6, cap. 16.

(4) *Hebr.* cap. 9, vers. 16, 17.

(5) *Hebr.* cap. 9, vers. 15. Vide Ruiz de Montoya, loc. cit. disp. 56, sect. 1.

203. Jam ut divinæ promissionis natura melius declaratur, duo quærenda occurrunt: primum, an promissio aliquid contineat supra simplicem assertionem; alterum, an veri nominis obligationem inducat. Quod attinet primum, sententia, quæ Doctori Eximio probabilior videtur, tenet, «promissionem divinam nihil aliud esse, quam declarationem divinæ voluntatis et propositi de aliquo beneficio alicui præstando», vel aliis vocibus, «simplicem *Dei* assertionem in tali materia, scilicet de beneficio præstando» (1). Verum communis opinio censet, promissionem præter assertionem seu intimationem propositi ac divinæ voluntatis de re faciendæ ac de ejusdem futuritione, aliquid amplius continere, formaliter in eo situm, quod quis *fidem obliget* (hispanice *empena la palabra*), prout in sequenti quæstione declarabitur. Et ratio est primo, quia promissio divina propria promissio est. Ergo non est, cur ejus significatio varietur in Deo. Atqui vera notio promissionis generatim sumptæ est distincta a simplici assertionem, illicque aliquid addit, non enim sunt hæ voces synonymæ. Quare præclare scripsit S. Fulgentius: *Sic autem Deus non omnia promisit, quæ prædixit, quamvis prædixit omnia, quæ promisit, sicut non omnia prædestinavit, quæ præsevit, quamvis omnia prædestinata præseverit* (2), ac tandem concludit: *Justificandis ergo atque glorificandis prædestinatum misericordiam suæ opus prædixit pariter, et promisit.*

Nec dicas cum Suarezio, simplicem assertionem in Deo æquivalere assertioni juratæ, multoque magis promissioni; quandoquidem voluntas Dei semel habita et infallibili testimonio asserta, nec mutari, nec deficere potest. Nam in primis quamvis assertio divina de re aliqua præstanda in se ipsa æquivalet promissioni, non sequitur eas non posse ratione distingui, conceptus enim nostri simplicis assertionis et promissionis profecto distinguuntur, nec quidpiam nos cogit, ut eos in Deo permisceamus. Deinde firmitas atque immutabilitas simplicis assertionis et promissionis ex diversa radice enascitur nostro modo concipiendi etiam in Deo,

(1) *Relect. de libert. divin.*, disp. 2, sect. 2, num. 13, 15.

(2) S. Fulgent. lib. 1 ad Monim. cap. 24 circa med.

An promissio
aliquid
addat supra
simplicem
assertionem.

nimirum prima ex infallibilitate divini intellectus et ex veracitate in dicendo atque ex voluntatis immutabilitate, altera vero ex fidelitate. Unde

Probatur secundo, quia, ut argumentatur P. Christophorus Ortega, «assertio divina præsens voluntatis de aliquo præstando, etsi obliget, ut sic loquar, divinam veritatem, ut infallibilitatem in cognoscendo et veracitatem seu infallibilitatem in dicendo, vel potius ex eis oriatur attributis, quæ ad iudicium et testimonium divinum supponuntur; ast nec Dei fidelitatem in promissis præstandis adstringunt, quæ, etsi per impossibile Dei voluntas de præstandis asserta non esset, vel semel habita deficeret...., nullatenus læderetur, sed solum veritas et veracitas Dei in cognoscendo et dicendo et divinæ voluntatis constantia et immutabilitas. Atqui ex divina promissione Dei fidelitas in promissis implendis adstricta manet, ac deficiente adimplerione, læderetur formaliter, ac deficeret. Ergo, etc.» (1). Verum jam ad alteram quæstionem gradus faciendus est.

204. Debitum a Deo ex promissione sua contrahi non putat Durandus, cum scripsit «promissionem divinam in Scripturis non sonare aliquam obligationem, sed insinuare meram dispositionem divinæ liberalitatis» (2). Quæ sententia tribuitur etiam quibusdam aliis priscis Scholasticis (3). At verum debitum in Deo ex promissione existens admitit communissime alii scriptores cum Francisco Suarez (4) et Gabriele Vazquez (5). Quamquam inter assertores debite est quædam dissensio; nam P. Didacus Ruiz de Montoya voluit ex promissione quidem divina enasci debitum, quo tamen non teneatur, seu obligetur ipse Deus, sed tantum res promissæ. Duplex enim

An promissio
veri
non in
debitum vel
obligationem
inducat.

(1) Ortega, tom. 2, controvers. 5, disp. 1, certam. 1, num. 5, ubi plura. Vide P. Didacum Ruiz de Montoya, ibid. disp. 56, sect. 7 fuse de his disserentem.

(2) Durand. 2.^a dist. 27, quæst. 2, num. 15.

(3) Vide Gregorium Ariminensem (1.^a dist. 17, quæst. 1, art. 2, post conclus. 2.^{am} prob. 2.^a principali et ad 4.^{am}), Marsil. (2.^a dist. 18, art. 4, ad 1.^{am} et 5.^{am}), Major. (2.^a dist. 27, quæst. 1, sub init.), Richard. (ibid. dist. 27, art. 2, quæst. 3.^a ad 3.^{am}) apud Ortega (loc. cit. controvers. 5, disp. 1, quæst. 3, certam. 1, num. 2).

(4) *Relect. de libert. divin.*, disp. 2, sect. 2.

(5) In 1.^{am} 2.^a disp. 215, cap. 2; et 1 p., disp. 83, cap. 6.

distingui potest obligatio moralis: altera personalis, qua ipsa promittentis aut paciscentis persona obligata manet promissario vel alteri paciscenti, qui proinde habeat jus in ipsam personam pollicentem aut paciscentem; altera est obligatio tantum realis, qua res solum promissa vel pacta, non autem persona promittens aut paciscens, promissionis pactive adimplerioni obligatur. Cujus rei luculentum existit exemplum in testamento, vi cujus hæreditas ipsa et etiam legata manent obligata, ipsa vero testatoris persona nullatenus est obligata sive ante mortem, quia nondum valet testamentum, sive post mortem quia jam non existit, nec est capax obligationis. Ita ergo existimat Ruiz de Montoya, «Deum hominibus non esse obligatum, attamen gratiam et gloriam esse obligata Dei promissione» (1). At vero ceteri scriptores videntur omnino admittere debitum personale, quod *correlativum* vocant, propterea quod inter utramque personam existit; simpliciter enim agnoverunt et divina promissione debitum enasci, nulla facta hujusmodi personalis ac realis debiti distinctione.

Atque hæc postrema sententia videtur tenenda. Primo, quia fidelitas, ut jam probatum manet, aliquid addit supra simplicem assertionem; quid autem addit nisi debitum quoddam exsequendi rem promissam? Atqui Deus est subjectum fidelitatis. Ergo Deus ipse tenetur illo debito. Deinde plures Patres diserte Deum ipsum debitorem hominis ex promissione sua docent (2) apud P. Franciscum Suarez (3) et apud P. Didacum Ruiz de Montoya (4). Ergo nulla est ratio negandi Deum ipsum ex promissione debitorem reddi per virtutem fidelitatis.

Asseritur
debitum, ex
promissione
inductum,

(1) Vide Ruiz de Montoya, loc. cit., sect. 5, num. 1-5.

(2) Vide S. Joann. Crisost. (serm. 8.º explicand. versum 4.um, cap. 4.º ad Roman. et homil. 3.^a in *Matth.* post med.); S. August. (In *Psal.* 83 sub. fin.; et serm. 18 de *verbis Apost.*; et serm. 151 de *tempore*), S. Fulgent. (in præfat. libri ad *Monim.* post med.), S. Gregor. M. (Homil. 37 in *Evangel.* circa fin.), S. Cyprian. (in lib. de *opera et elemos.* sub fin.), S. Anselm. (*Cur Deus homo*) lib. 2, cap. 5, sub med.).

(3) *Relect. de libert. divin.*, disp. 2, sect. 2, num. 8.

(4) Op. cit. disp. 56, sect. 3.

Præterea res ipsæ a Deo promissæ, vel ipso fatente P. Ruiz de Montoya, proprie debentur creaturis promissariis. Ergo ab ipso Deo debentur, ac proinde ipse Deus ratione fidelitatis ex promissione sua remanet obligatus.

Antecedens constat tum ex auctoritate plurium Patrum (1), tum ex ipsa ratione, quia si nec Deus ipse debito tenetur, nec res promissæ debentur promissariis creaturis, quænam tandem est vis promissionis, vel in quo sita est ratio fidelitatis? Consequens autem patet, quia omnis promissio est de re non secundum se sumpta, sed præstanda vel donanda a promittente ei, cui promittitur, ac proinde ipsa præstatio vel donatio a promittente promittitur, et ab ipso promittente exsequenda erit, quod perinde est, ac ipsam deberi a promittente vi suæ promissionis. Accedit, quod promissa non debentur secundum se, neque ab alio indeterminate, sed præcise a promittente, ac proinde etiamsi v. g. centum scuta a Petro promissa, a quovis alio illius injussu dentur, promissio Petri nondum est impleta (2).

Nec vero exemplum a P. Didaco Ruiz adductum valet quidpiam. Nam voluntas ultima testantis, qua realis solum, et non personalis, obligatio ac debitum legatario vel hæredi inducitur, non est mera promissio, sed legatæ rei vel hæreditatis donatio conditionate tantum et suspensæ usque ad mortem testatoris existens, per quam mortem et ultima voluntas testatoris et absoluta hæreditatis reive legatæ donatio completur. Alia quoque a Ruiz adducta exempla ad Ortega explicata videri queunt (3); nobis enim non licet diutius in hisce inhærerere.

205. Oppones 1.º plura Patrum testimonia docentium Deum non esse gloriæ (quæ promissa est bonis iustorum operibus) et augmenti gratiæ debitorem, sed merita et

(1) Vide S. Anselm. (in verba vers. 5, cap. 4, epist. ad Roman.), S. Joann. Chrysost. (serm. 8, ubi explicantur eadem verba Apostoli), S. Ambros. (lib. 1. *Officior.* cap. 16, post init.), S. August. (in *Psal.* 31, sub fin; *de grat. et liber arbitr.* cap. 4.um sub init.; tract. 3.º in Joann. circa. med.), etc., apud Ruiz de Montoya, loc. cit. set. 3.

(2) Plura dabit Ortega, loc. cit. certam. 3, num. 3.

(3) Ibid. num. 4 et 5.

gloriam ipsam illius dono deberi, quorum testimonia congesta videri queunt apud P. Ruiz de Montoya (1).—Verum respondeo 1.º retorquendo argumentum contra P. Ruiz, quia si et gratiæ augmentum et gloria sunt pura dona Dei; ergo nec ipsæ res promissæ vere debentur. Respondeo 2.º quamvis testimonia Patrum, Deum debitorem ex sua promissione asserentium, quæ supra dedimus nullam solutionem admittant, hæc autem alia, quæ videntur contrarium statuerent, possunt recte intelligi antecedenter vel præcissione facta a prima gratia, sine qua ex naturæ solis viribus nihil mereri possumus, a proinde nihil erit in nobis, quod Deus remunerare debeat.

Oppones 2.º Si ponitur in Deo debitum, non potest non imminui divina libertas, quæ profecto est imperfectio procul a Deo removenda. Et confirmatur, quia ejusmodi debitum vel obligatio tandem proveniret ex aliqua lege, qua Deus teneretur.—Respondeo, *neg.* assertum, quia radix debiti, quod inest Deo ex sua promissione, non est ulla lex vel præceptum, quod nullum dari potest respectu Dei, quippe qui superiorem non habet, sed ipsa naturalis rectitudo, qua Deus est summe verax. Nam sicut Deum non posse mentiri, non est ex præcepto, sed ex natura summe recta tam in his, que ad intellectum, quam in his, quæ ad voluntatem spectant; ita deficere non posse in promissis, ex eadem naturali perfectione provenit. Quapropter necessitas ex hujusmodi debito resultans non minuit, sed potius auget intensive, ut ita dicam, libertatem divinam, quia provenit partim ex immutabilitate divinæ voluntatis, quæ profecto non officit divinæ libertatis perfectioni, partim ex illa necessitate quoad specificationem, qua divina voluntas gaudet in ordine ad id, quod rectum est atque honestum (2).

Oppones 3.º Omne debitum repugnat supremo ac profecto dominio. Ergo impossibile est Deum constitui debitorem. Prob. antec. tum quia quantum aliquis habet debiti, tanto minus habet dominii, ut ex humanarum rerum exemplis facile constare potest; tum quia debita habent ligatum

(1) Loc. cit. sect. 2.

(2) Vide Suarez, *Relect. de libert. divin.*, loc. cit., num. 32. Cfr. ibid. num. 2.

Quænam
sit in Deo
radix
hujusmodi
debiti.

et ab objectis
vinducatur.

usum et potestatem utendi re sua, perfectum autem dominium consistit in expedita et libera facultate utendi.—**Respondeo**, iterum *negando* assertum. Debitum enim fidelitatis non magis diminuit divinum dominium, quam immutabilitas voluntatis, quæ ad perfectionem Dei et omnium quæ sunt in Deo, maxime pertinet. «Considerandum ergo est, omnia, quæ in Deo sunt, æterna esse, et quantum ad ipsum spectant, simultanea, ut sic dicam, et sine ulla successione, licet hanc in rebus creatis causent, seu efficiant. Atque hac ratione non solum libertas, quasi in actu primo, secundum modum nostrum concipiendi, sed etiam usus libertatis adæquatus ejus voluntati æternus est: et ideo ejus libertas non consistit in hoc, quod post unam determinationem liberam possit aliam habere, sed in una adæquata determinatione libera quasi momentanea secundum mensuram et instans æternitatis. Idem ergo est in potestate dominandi, et usu ejus: habet enim Deus ex æternitate non solum hanc plenissimam potestatem, sed etiam adæquatam usum necessarium ex parte Dei ad temporalem usum passivum creaturarum, in quibus invenitur mutatio, cum ille immutabilis sit, et semper idem, licet secundum respectus rationis seu denominationes a creaturis sumptas successionem habere videatur. Hæc igitur firmitas et totum debitum promissionis divinæ solum pertinet ad quemdam usum perfectum domini ejus: sicut ergo dominium non diminuitur per suum usum, nec potestas per suum actum, ita hoc debitum non minuit divinum dominium, sed ostendit potius perfectionem ejus» (1).

Oppones 4.º Qui solvit debitum, non operatur secundum consilium voluntatis suæ, sed secundam necessitatem et exigentiam debiti. Si ergo Deus tam liber est ac dominus suarum operationum, ut omnia operetur secundum consilium voluntatis suæ, non operatur aliquid ex debiti necessitate.

Respondeo, *dist.* antec.; si neque ante neque post contractum debitum adhibet consilium voluntatis, *conc.*; si adhibet, *nego*. Deus enim operatur secundum consilium voluntatis suæ, quia rectissimo suæ rationis dictamine judicat ad suam rectitudinem pertinere, ut sic operetur; quod est

(1) Suarez, *Relect.* etc., loc. cit. num. 32. Cfr. num. 2.

operari secundum consilium. Hoc porro consilium est voluntatis, id est, secundum beneplacitum voluntatis, tum quia nostro modo concipiendi supponit liberum propositum voluntatis, a quo profecta est promissio; tum etiam quia potest intelligi, quod subsequatur actus voluntatis, approbans et ratam habens promissionem atque immutabilem ejus executionem (1).

Oppones 5.º Si Deus ipse debitor constitueretur ex promissione, cuinam deberet? An sibi? At hoc metaphoricum est, nullus enim respectu sui debitor constituitur. An vero alteri? At hoc repugnat Majestati divinæ, quia qui alteri est debitor, hoc ipso secundum eandem rationem inferior illi constituitur.—**Respondeo**, secundum vim et communem usum vocis utrumque dici posse: proprie enim dicitur homo debere alteri honorem, v. gr., reverentiam, etc.; et similiter dici solet, hominem debere moderate uti cibus, liberaliter rebus, veraciter verbis, quo debito nihil alteri debet, sed absolute virtuti, vel sibi ipsi, quia videlicet debet suis verbis veracitatem, actionibus moderationem, etc. Verum in hac subjecta materia potestne indiscriminatim dici Deus esse homini debitor, an sibi soli? Aliqui formidant concedere Deum constitui debitorem hominis, hoc enim dedecere videtur Majestatem divinam: quæ videtur etiam fuisse mens S. Augustini in quodam loco (2), et S. Thomæ (3). Et hic modus loquendi, quo Deus non dicatur simpliciter debitor homini, sed sibi soli, rectus est, ac facile sustineri potest, quia re vera debitum fidelitatis, cum magis respiciat honestatem operantis, quam jus vel actionem alterius, non incommode dici potest, magis esse debitum ipsiusmet promissoris, respectu sui ipsius suarumque actionum, quam alterius.

Verum jam superius notavimus, plures Patres, ipso S. Augustino non excepto, simpliciter asserere Deum ex promissione sua esse nobis debitorem; quorum modum loquendi quis reprehendere audeat? Sane veracitas est virtus ad alterum

(1) Suarez, loc. cit., num. 32. Cfr. num. 2.

(2) *Confession.* lib. 1, cap. 4.

(3) 1.^a 2.^a, quest. 111, art. 1, ad 2.um; quest. 114, art. 1 ad 3.um; et 1 part., quest. 21, art. 1, ad 3.um

Utrum Deus
dicendus
sit sibi
debere,
an possit
etiam dici
debere
hominibus
ex promissione.